

Preasfințitul Părinte Damaschin Dorneanu

Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților

CHIPUL SF. MARE MUCENIC IOAN CEL NOU DE LA SUCEAVA REFLECTAT ÎN TEXTE IMNOGRAFICE

ABSTRACT: *The study analyzes, by spiritual perspective, the texts of hymnography from the first part of the service (Vespers) dedicated to St. John the New of Suceava. It highlights the expressions that ‘characterize’ the new martyr, the model that he offers to those who venerate him and the permanent relevance of the message of his life. Subsidiarily, we can detect in the hymnography some indications of a dynastic meaningful of the cult of St. John the New.*

Keywords: *St. John the New from Suceava, hymnography, martyrdom, the cult of saints, popular veneration of saints*

Imnele bisericești își vădesc importanța în exprimarea cultului unui sfânt prin faptul că ele sunt mai „disponibile”/„accesibile” (prin auzire) decât o scriere hagiografică ori un panegiric și mai „pragmatic”, în sensul că, neinsistând pe elemente de biografie, se preocupă mai mult de transmiterea unui mesaj, este o interpelare, dar și o invitație spre imitare, adresată credincioșilor. Drept urmare, comunicarea de față urmărește evidențierea câtorva elemente privind modul cum imnografia a receptat mucenicia Sf. Ioan cel Nou și ce anume ține Biserica să împărtășească – drept mesaj inspirat din viața mucenicului – celor care participă la sfintele slujbe.

Cea mai veche mărturie liturgică românească păstrată atestă o slujbă a Sf. Mucenic Ioan cel Nou în prima jumătate a secolului al XVI-lea (1534)¹, în timp ce, în spațiul slav, o slujbă a Sfântului Ioan, de redacție novgorodeană, coboară spre deceniul al treilea al aceluiași secol, presupunându-se că slujba ar fi fost, totuși, redactată, simultan cu textul hagiografic, adică în prima jumătate a secolului al XV-lea². Nepropunându-mi un studiu istorico-liturgic al slujbei (cu evidențierea, de pildă, a unor posibile adaptări/modificări în timp), ci aplecându-mă îndeosebi spre componenta de spiritualitate liturgică, folosesc în expunere textul actual din *Mineiul pe luna iunie*, ziua a doua³,

¹ Într-un *Minei pe aprilie* din 1467, dar completat peste mai bine de un secol (în 1574), cu panegiricul, dar și cu slujba Sf. Mare Mucenic Ioan cel Nou, specificându-se faptul că aceasta a fost alcătuită în anul 1534 de către ieromonahul Teodosie de la Mănăstirea Neamț [A se vedea: Emil TURDEANU, „Manuscrisele slave din timpul lui Ștefan cel Mare”, în vol. *Oameni și cărți de altădată*, Ștefan Sorin Gorovei, Maria Magdalena Székely (eds), București, 1997, pp. 40-41, *apud* Elena FIREA, „Ștefan cel Mare și cultul sfinților locali. Ipoteze de lucru și limitări documentare”, în: *Analele Putnei*, VII (2011), 1, p. 356, nota 27]. Un „Imn de cinstire a Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava”, inclus într-un *Stihirar*, datat la începutul secolului al XVI-lea (1511), este creația isihastului Eustatie Protopsaltul de la Mănăstirea Putna. A se vedea: Radu PAVA, „Cartea de cântece a lui Eustatie de la Putna”, în vol. *Studii și materiale de istorie medie*, vol. 5, Ed. Academiei Române, București, 1961, pp. 335-345.

² www.praven.ru/text/471404.html, s.v. *Sf. Ioan cel Nou* (Anatolij A. Turilov). Lipsa din manuscrisele rusești în veacul al XV-lea s-ar explica prin limitarea cultului său în Catedrala Mitropolitană de la Suceava. A se vedea: R. PAVA, „Cartea de cântece a lui Eustatie de la Putna”, pp. 335-345.

³ ***, *Mineiul pe iunie*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2012, pp. 22-24 (Vecernia Mică), pp. 24-28 (Vecernia Mare), pp. 28-39 (Utrenia). Slujba este așezată după cea a Sf. Nichifor Mărturisitorul, patriarhul Constantinopolului, însă cu menționarea pomenirii în aceeași zi și a Sf. Ioan cel Nou de la Suceava (și a plasării slujbei în acest mod) în însemnarea cu care debutează „ziua a doua” (p. 14). Tot aici, și mențiunea că „în Moldova, se prăznuiește joi, după Pogorârea Sfântului Duh”. În cele mai vechi *Mineie* tipărite în Țara Românească (ale căror texte erau traduse din limba greacă) slujba nu se află deloc inclusă. În Moldova, în *Antologhionul* Sf. Iacob

confruntat cu câteva ediții din secolul trecut⁴, cu constatarea că, în acest interval, slujba nu a suportat decât mici adaptări lexicale.

Putneanul (1775) slujba este adăugată la sfârșitul lunii august (ultima lună a anului bisericesc), cu specificarea că serbarea este la 2 iunie. Începând cu *Mineicul* de la Neamț (1864), slujba este așezată așa cum o avem astăzi, și cu precizarea datei mobile. A se vedea: Pr. I. ZUGRAV, „Data serbării Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava”, în: *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, XXXIV (1958), 9-10, pp. 763-769 (aici, p. 765). Pomenirea în *Joiă după Rusalii* (la Grigore Ureche, și la interpolatorul în al său *Letopiseț al Țării Moldovei*, Misail Călugărul: „carele miercuri și gioi în săptămâna rusalii îl slăvește toată țara noastră în Suceava”, în sensul că miercuri se săvârșea slujba priveghe-rii pentru joi) este explicată prin aceea că era în mijlocul serbării populare din târgul Sucevei (iarmaroc) care ținea 8 zile, începând cu sărbătoarea Rusaliiilor, la care participa și casa domnitoare (Pr. I. ZUGRAV, „Data serbării Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava”, p. 764). Autorul consideră că data de 2 iunie este legată nu doar de amintirea salvării Sucevei de năvala cazacilor în anul 1622, ci ar putea fi însăși data martiriului (ca rezultând din stihurile care însoțesc sinaxarul: „În a doua zi a lui iunie pe Ioan cel lăudat / Mână spurcată, ucigașă de Hristos l-a tăiat”). A se vedea: Pr. I. ZUGRAV, „Data serbării Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava”, p. 766. Ștefan Gorovei consideră că ziua de 2 iunie s-a încetățenit cel mai devreme la începutul secolului al XVII-lea, și că cea mai veche prăznuire a fost cea mobilă. A se vedea: Ștefan S. GOROVEI, „Mucenicia Sfântului Ioan cel Nou. Noi puncte de vedere”, în vol. *Închinare lui Petre Ș. Năsturel la 80 de ani*, Ionel Căndea, Paul Cernovodeanu, Gheorghe Lazăr (eds), Ed. Istros, Brăila, 2003, pp. 566-570. Introduse de către mitropolitul Dosoftei, stihurile sinaxarelor au fost preluate selectiv de către *Mineiele* tipărite ulterior (de pildă, *Mineitul* pe iunie de la Râmnic, 1780, are stihuri doar pe 2 iunie, dar numai la Sf. Nichifor al Constantinopolului). A se vedea: Ciprian Ioan STREZA, „Traducerea Mineiilor în limba vorbită a poporului – etape ale unei deveniri culturale și spirituale românești”, în: *Transilvania*, VII (2000), pp. 86-96. Peste aproape 100 de ani, tot la Râmnic, sinaxarul slujbei Sfântului Ioan va avea aceste stihuri: „Ioane fericite, dând tu puțin sânge cu adevărat / Cereasca împărăție ți-ai cumpărat / Căci târârea calului și tăierea ai suferit / Și nouă mult chinuitul tău trup ne-ai hărăzit”. A se vedea: ***, *Mineitul lunii lui Iunie*, Tipografia Calinic Râmnicu, 1862, p. 15. *Mineitul pe luna iunie* în uz astăzi (ultima ediție, 2012) nu conține stihurile la sinaxar.

⁴ Am folosit, pentru unele comparații, *Mineiele* tipărite în 1862 (Râmnic), 1927 (București), 1978 (București).

Nefiind o expunere organizată strict, ori în termeni academici, științifici, textul imnografic împletește, în duh de doxologie, afirmații dogmatice, expresii-metafore de venerare a sfântului și îndemnuri mobilizatoare pentru participanții la slujbe. Bogăția acestora nu putea fi „exploatăată” în cadrul limitat al unei comunicări (de altfel dificil de prezentat sistematic), ca atare, pentru această etapă a studiului m-am oprit asupra imnografiei din cadrul slujbei Vecerniei Mici și a Vecerniei Mari⁵.

1. Sfântul Ioan, „înnoitorul mucenicilor”; atitudinea în fața muceniei

În concordanță cu relatările hagiografice⁶, imnografia abundă în exprimări care ni-l arată pe Ioan deloc înfricoșat de chinurile la care a fost supus. El, „îndrăznețul cel luminat”⁷, „mai tare decât diamantul”⁸, „viteazul nevoitor”⁹, „cu credința lui Hristos întrarmându-se”¹⁰

⁵ O analiză selectivă a slujbei Sf. Ioan cel Nou (limitare justificată de ponderea capitolului în planul lucrării de cercetare), a se vedea la: Pr. Florin GRIGORESCU, *Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava în viața credincioșilor*, Ed. Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, Suceava, 2003, pp. 157-160 („Slujbele închinare Sfântului Ioan cel Nou”).

⁶ O inventariere a celor mai importante, pornind de la cunoscutul cuvânt despre *Pătımirea Sfântului și Slăvitului Mucenic Ioan cel Nou care a fost chinuit la Cetatea Albă, scrisă de Grigorie călugărul și prezbiterul din marea biserică a Moldovlahiei* (1439), a se vedea la: Arhim. Grichentie NATU, *Sfântul Mare Mucenic Ioan cel Nou de la Suceava – Trapezuntul*, Ed. Crimca, Suceava, 2022, pp. 23-35.

⁷ *2 iunie (VcDst 1)*. Abrevierile liturgice folosite în acest studiu sunt: *Vc* – Vecernie; *Vcm* – Vecernia mică; *Ut* – Utrenia; *Dst* - stihiri la „Doamne, strigat-am...”; *lit* - stihiri la Litie; *tr* – tropar; *slavă* – troparul de la *Slavă...*; și *acum* – troparul de la *Și acum...*; *st* – stihiri la stihoavnă; *ca* – canon; *od* – oda canonului.

⁸ *2 iunie (Vc slavă)*.

⁹ *2 iunie (Vc slavă)*; „mare viteaz”, *2 iunie (VcmDst slavă și acum)*.

¹⁰ *2 iunie (VcmDst slavă și acum)*.

a intrat „bărbătește la luptă [s.n.]”¹¹; s-a dovedit, astfel, a fi „stălpul cel neclintit de măgulirile chinuitorilor”¹², „cel răbdător întru năpaste și de chinuri neînfricoșat”¹³.

Deși „mult-pătimitor”¹⁴, a ieșit până la urmă „luminatul biruitor”¹⁵, ideea paradoxală a biruinței – atunci când omenește mucenicii erau chinuți și uciși – fiind reținută, generic, de către slujbele Bisericii, care ni-i prezintă drept „buni biruitori mucenici [s.n.]”¹⁶. În același sens, se spune despre Sfântul Ioan că *el* este cel ce i-a „zdrobit” (nu prin puteri fizice, ci prin arme spirituale, fiind amintite răbdarea și credința dreaptă), *el* i-a uimit, i-a umilit și i-a „pedepsit”, până la urmă, pe păgânii chinuitori: „pe chinuitor *cu răbdarea sa zdrobindu-l [s.n.]*”¹⁷; „mândria persienească până la sfârșit o a surpat”¹⁸; el este „celor necurați groaznic pedepsitor”¹⁹; „[cel care – *n.n*] pe tiranul l-a tras spre mirare, prin răbdarea cea peste fire și cu vârtoasă împotrivire l-a rușinat”²⁰, „luptătorul cel lămurit, care cu dreapta credință a sfârșat pe vrăjmași”²¹, atât pe cei văzuți, cât și pe demoni, de altfel inspiratori ai chinuitorilor²². Nu mucenicul „pierdea” teren, ci chinuitorii oboseau și rămâneau uimiți:

¹¹ 2 iunie (*VcmDst slavă și acum*).

¹² 2 iunie (*VcmDst 2*).

¹³ 2 iunie (*VcDst 1*).

¹⁴ 2 iunie (*VcmDst 3*) (*Vcst slavă*).

¹⁵ 2 iunie (*VcmDst 3*).

¹⁶ Ex. „Slujba Litiei”, în: **, *Liturghier*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2012, p. 54. Sfântului Gheorghe chiar i s-a asociat în „titulatură” expresia „purtătorul de biruință”.

¹⁷ 2 iunie (*VcmDst slavă și acum*).

¹⁸ 2 iunie (*VcmDst slavă și acum*). Prin Sfântul Ioan, împlinitor al poruncilor, Hristos Însuși biruiește pe potrivnici, mucenicul fiind desemnat drept „sabia cea ascuțită a poruncilor procești, prin care trufia chinuitorilor o a surpat Hristos”, 2 Iunie (*VcDst 3*).

¹⁹ 2 iunie (*VcDst 1*).

²⁰ 2 iunie (*VcDst 4*).

²¹ 2 iunie (*VcDst 1*).

²² A se vedea textul: „pe domnii văzduhului i-a înfricoșat”, 2 Iunie (*VcDst 1*).

„[...] a slăbit mâinile celor ce-l chinuiau și judecătorul a obosit căutând alte chinuri. Iar el, mai presus de toate petrecea, stând ca un leu în mijlocul luptei și pe tiranul îngrozind cu mărturisirea lui Hristos, cu bună îndrăznire a strigat: O, tirane, iată trupul meu spre zdrobire! Tu dar adaugă răni destule, că mie cununi neveștejite îmi va dărui Hristos”²³.

Credința puternică a Mucenicului Ioan nu a putut fi clătinată de nimic, oricare tip de chinuire, inventat de tiran, pâlind în fața acestei credințe (*Evrei* 11, 33-37): „nici cruzimea tiranilor, nici greutatea toiegeilor, nici zdrobirea trupului, nici curgerea sângelui, mărite, nu a putut să întoarcă credința ta cea întru Hristos”²⁴; „nici greutatea lanțurilor, nici temnița cea cu miros greu, nici neomenia celor ce te chinuiau”²⁵. Răbdarea mucenicului este imaginată de imnograf ca un strigăt al lui de a fi lăsat să-și dovedească această credință: „Lămurit-mă prin chinuri, ca aurul în topitoare, ca să mă arăt aur lămurit Celui Ce m-a zidit”²⁶. Dacă existența mea nu mi-o datorez mie, ci sunt „zidit” de Dumnezeu, atunci eu nu am posesia vieții, viața nu îmi aparține și I-o întorc Celui Care mi-a dat-o atunci când sunt solicitat a mă dezice de Creator; dacă m-aș lepăda de Cel Ce m-a creat, aș deveni, pe cale de consecință, un mincinos, ca și când aș ființa cu de la sine putere, autonom și atotsuficient mie însumi.

²³ 2 iunie (*Vc slavă*).

²⁴ 2 iunie (*Vcst* 2).

²⁵ 2 iunie (*Vcst* 3).

²⁶ 2 iunie (*Vcst* 2). Expresia „ca aurul lămurit în foc” are rădăcini biblice (*Zaharia* 13, 9; *Înțelepciunea lui Isus Sirah* 2, 5; *1 Petru* 1, 7). Este interesant de observat similitudinea de fond – deși „metaforele” sunt diferite, dar în același duh – cu strigătul, tânjirea după Dumnezeu a unui alt mucenic, Sf. Ignatie Teoforul: „Lăsați-mă să fiu mâncare fiarelor, ca să pot dobândi pe Dumnezeu. Sunt grâu al lui Dumnezeu și sunt măcinat de dinții fiarelor, ca să fiu găsit pâine curată a lui Hristos” (Sf. IGNATIE TEOFORUL, „Epistola către Romani”, IV, 1, în vol. *Scrierile Părinților Apostolici*, trad. Pr. Dumitru Fecioru, în coll. *Părinți și Scriitori Bisericești*, vol. 1, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1995, p. 211).

Desemnat cu cognomenul de „cel Nou” – obicei folosit de hagiografie pentru a fi diferențiat de un sfânt omonim deja intrat în evlavia credincioșilor (a se vedea, cu titlu de exemplu, Sf. Efrem *cel Nou*, Dimitrie *cel Nou* din Barasabi, Iosif *cel Nou* de la Partoș *versus* Sf. Efrem Sirul, Dimitrie din Tesalonic, Dreptul Iosif²⁷) – Sfântul Ioan devine prezență dătătoare de speranță în contemporaneitate; el revelează posibilitatea mărturisirii lui Hristos nu doar în timpurile în care persecuțiile erau vizibile, iar mărturisitorii se sprijineau/încurajau reciproc, ci este cu puțință oricând, Sfântul Ioan făcând vii, actuale, readucând în atenție pătimirile martirilor dintotdeauna: „Vremurilor acestora de pe urmă podoabă te-ai arătat, *pătimirile Mucenicilor înnoindu-le [s.n.]*”²⁸. Sfântul Ioan nu este cu nimic mai prejos decât mărturisitorii din vechime; el este „al Mucenicilor împreună-pătimitor [s.n.]”²⁹, „înnoitorul Mucenicilor”³⁰ și model pentru mărturisitorii care i-au urmat: „mucenicilor chip și pildă s-a făcut”³¹.

²⁷ Sunt cunoscuți aproximativ 20 de sfinți diferiți desemnați, pentru diferențiere, cu adaosul „nou mucenic”; de asemenea, sunt peste 160 de sfinți cu numele de Ioan (Tatiana PETRACHE, *Dicționarul Enciclopedic al numelor de botez, cu un indice alfabetic al sfinților ortodocși*, Ed. Anastasia, București, 1998, pp. 201-207). Inventarierea numerică aparține părintelui Florin GRIGORESCU, *Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava în viața credincioșilor*, p. 19, nota 28. În momentul respectiv, un sfânt desemnat ca „cel nou” era, într-adevăr cel mai recent sfânt cu acest nume. A se vedea: Diac. Vasile DEMCIUC, *Viața Sfântului Mare Mucenic Ioan cel Nou de la Suceava*, Suceava, 1990, p. 20. Imnografia subliniază că, prin mucenicie, Sfântul Ioan a dobândit un „nume mare”, 2 Iunie (*VcmDst* 1) (*Vclit* 1).

²⁸ 2 iunie (*Vcmst* 3).

²⁹ 2 iunie (*VcmDst* 1). În serviciul liturgic vespéral sunt prezente aceleași lecturi biblice ca la sfinții mucenici „clasici”/consacrați/din perioada timpurie: 1. *Isaia* 43, 9-14; 2. *Înțelepciunea lui Solomon* 3, 1-9; 3. *Înțelepciunea lui Solomon* 5, 15-6, 3; în oficiul liturgic de pomenire a Sf. Mucenic Gheorghe, lectura a II-a se continuă până la *Sol* 3, 10.

³⁰ 2 iunie (*VcDst* 2).

³¹ 2 iunie (*VcmDst slavă și acum*).

Deseori, mucenicii fiind asociați cu ideea de „ostaș” (poate și pentru că mulți proto-martiri au fost soldați în armate imperială), și Ioan este considerat un ostaș, dar în slujba unui alt Împărat: „ostașul cel înțelept al evlaviei”³², „ostașul cel adevărat al marelui Împărat”³³, „ostașul cel ales al lui Hristos”³⁴; „ostașul cel viteaz cu mintea [...] care a pățimit pe pământ și acum împărățește în ceruri”³⁵. Cum una dintre calitățile principale ale celui ce slujește în oaste este credințioșia, fidelitatea față de împărat/patrie, și mucenicii, noii ostași ai lui Hristos nu L-au trădat, nu au dezertat, indiferent de opțiunile favorizante pe care le-au primit.

Nu există compromis când vine vorba de credința cea dreaptă: „*până la sfârșit credința cea pierzătoare de suflet [s.n.], preafericite, surpând-o*”³⁶. În opoziția mucenicilor față de prigonitori (deseori imaginată ca un dialog amplu, nu de puține ori polemic, de către hagiografi) nu este vorba despre o diferență de ideologie, de viziune, ci de pericolul pierderii sufletului: abdicarea de la credință și proferarea uneia străine de adevăr duce la pierderea, în veșnicie, a sufletului (*Romani* 10, 9-10). Mărturisind credința și apărând-o cu sângele, mucenicul devine el însuși „rădăcina drepte credințe”³⁷, în sensul că mărturia devine credibilă, credința se întărește și nu este ușor de contestat din moment ce este astfel apărată („*orice cuvânt poate fi tăgăduit de alt cuvânt, dar care este cuvântul care poate tăgădui viața?*”³⁸). Mai mult, credința devine o

³² 2 iunie (*VcmDst* 1).

³³ 2 iunie (*VcDst* 1).

³⁴ 2 iunie (*Vcst slavă*).

³⁵ 2 iunie (*Vclit slavă*).

³⁶ 2 iunie (*Vcmst* 3).

³⁷ 2 iunie (*Vclit* 1).

³⁸ Cf. SF. GRIGORIE PALAMA, *Triade*, I, 3, 13, *apud* † DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Teologie și Spiritualitate*, Ed. Basilica, București, 2022, p. 29. Afirmăția reprezintă, de fapt, preluarea unui cuvânt din Sf. Grigorie Dialogul: „cu cuvântul se luptă tot cuvântul, dar cu viața [care cuvânt se poate lupta]?”. A se vedea: SF. GRIGORIE PALAMA, „Cuvinte în apărarea

„rădăcină” roditoare, sfântul mucenic fiind desemnat drept „stâlparea mucenicilor cea aleasă și cu multă roadă”³⁹. Avem aici un ecou liturgic al celebrei maxime a apologetului Tertulian: „Sângele martirilor este sămânța creștinilor (*Semen est sanguis christianorum*)”⁴⁰.

Conținutul mărturisirii mucenicului este așadar credința în Hristos: „pe Hristos mărturisindu-L Fiu al lui Dumnezeu și Dumnezeu, Făcătorul și Judecătorul a toate”⁴¹. Nu este vorba despre o mărturisire exterioară, o adeziune la un set de valori/credințe/principii de tip ideologic, fără implicații lăuntrice, ci este credința într-o Persoană, cu Care ai o relație. Pe Această Persoană o recunoști ca și Creator al tău („Făcătorul”) și Cel Ce va realiza evaluarea finală a vieții („Judecătorul a toate”), inclusiv poziționarea ta în aceste momente de cumpănă (*Matei* 10, 32-33).

Dar, indirect, mucenicii mărturisind pe Hristos, ca Fiu al lui Dumnezeu cu adevărat întrupat, sunt și mărturisitori ai Maicii

celor ce se liniștesc în chip sfânt”, în vol. *Opere complete III*, trad. Cornel Coman et al. (eds), Ed. Gândul Aprins, București, 2015, pp. 176-177, nota 155, p. 176. O nouă ediție, completă, a traducerii *Triadelor* palamite („Triade [sau] Cuvinte pentru apărarea celor care se liniștesc în chip sfânt”), realizată de părintele Roger Coresciuc, este în curs de apariție la Ed. Doxologia, Iași.

³⁹ 2 iunie (*Vclit* 1). „Stâlpare”, în limbajul arhaic, poate însemna atât „ramură verde, înfrunzită” (simbol al primăverii care pregătește rodirea), dar și „urmaș, vlăstar” (a se vedea: ***, *Micul Dicționar Enciclopedic*, Ed. Univers Enciclopedic, București, 2010 și *Dicționar de Arhaisme și Regionalisme*, Ed. Saeculum Vizual, București, 2002, s.v. „stâlpare”). În acest al doilea sens, mai puțin întrebuițat, Sf. Ioan cel Nou ar fi vlăstarul, continuatorul, urmașul mucenicilor dinainte („cei vechi”), a căror credință a rodit și în el.

⁴⁰ TERTULIAN, „Apologeticul”, L, 13, în vol. *Apologeți de limbă latină*, trad. D. Popescu, în coll. *Părinți și Scriitori Bisericești*, vol. 3, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981, p. 109.

⁴¹ 2 iunie (*VcmDst slavă și acum*). El este „adevăratul propovăduitor al lui Hristos”, 2 iunie (*VcmDst* 1) și astfel devine ales sau nou ales al Lui: „Mucenicul cel ales al lui Hristos”, 2 iunie (*VcDst* 1). Implicit, este și mărturisitor al Sfintei Treimi: „mie cununi neveștejite îmi va dărui Hristos, pe Care Îl mărturisesc împreună cu Tatăl și cu Sfântul Duh”, 2 iunie (*Vclavă*).

Domnului ca *Theotokos*: „Pe tine, Născătoare de Dumnezeu cu adevărat, mucenicii te-au mărturisit, împreună cu Ioan măritul, Marie, mireasă a lui Dumnezeu”⁴². Încă o dată, imnografia arată că mariologia nu poate fi înțeleasă distinct de hristologie, așa cum, din belșug, o subliniază compozițiile imnografice ale praznicelor marianice⁴³.

2. Mucenicul, „alter Christus”

O idee ilustrată succint în imnografia Sfântului Ioan, dar întâlnită și în oficiul liturgic al altor mucenici, este aceea că orice mucenic este un următor al pătimirilor lui Hristos⁴⁴, care, păstrate vii în amintire, constituiau sursă nu doar de „inspirație”, ci și de întărire în răbdarea chinurilor. Într-un text din *Triod* se afirmă că sfinții mucenici „au

⁴² 2 iunie (*Vcm slavă și acum*).

⁴³ Pr. Viorel SAVA, „Hristocentrismul sărbătorilor mariologice”, în vol. „În Biserica slavei Tale”. *Studii de teologie și spiritualitate liturgică*, vol. 2, în coll. *Episteme*, vol. 8, Ed. Doxologia, Iași, 2012, pp. 52-64.

⁴⁴ Despre Sf. Mucenic Caliope, în Cilicia, ucis prin răstignirea cu capul în jos în seara Joii celei Mari (și trecut la Domnul în Vinerea Mare, la ceasul al treilea), se spune: „înălțându-te pe cruce cu gând neabătut, bine ai închipuit patima lui Hristos cea mântuitoare, înțelepte pătimitorule”, 7 aprilie (*Ut od 3 setr 1*). Alte referințe, în aceeași direcție: „Urmând întocmai dumnezeieștii Pătimiri a lui Hristos, Cel Ce pentru noi a suferit patimi, Mucenice [Haralambie], cu tărie ai răbdat pironirile cuiele peste tot trupul”, 10 februarie (*Ut od 5 ca 1 tr 1*); „Patimilor lui Iisus bărbătește urmând, împreună cu înțeleptul Tarah, Prov și Andronic, bucurându-se au pătimit în privești”, 12 octombrie (*Ut ic*); „Patimilor lui Hristos părtaș te-ai arătat, apostole înțelepte [Anania] și însuși văzătorule al Cuvântului; că, bând paharul, te-ai sfârșit prin sânge. Ci, ca unul care ești împreună-șezător și moștenitor, roagă-L pentru pacea lumii, ca un iubitor de oameni”, 1 octombrie (*Ut od 3 se tr 1*). A se vedea: † DAMASCHIN DORNEANUL, *Dimensiunea mistagogică a Săptămânii Sfântelor Pătimiri. Elemente de antropologie duhovnicească*, Ed. Crimca, Suceava, 2022, p. 66, nota 106; pp. 494-495 și nota 1953.

iubit patimile” lui Hristos „cele curate și cinstite”⁴⁵, idee reluată, de pildă, în inmografia Duminicii Tuturor Sfinților:

„Cu bucurie ridicând mucenicii Crucea Ta și *cinstitei Tale Pătămiri fără abatere urmând* [s.n.], nu s-au temut, vitejii, de amenințarea tiranilor, nici de foc, nici de sabie, nici de bătăi, nici chiar de foame și de moarte”⁴⁶.

Sfântul Ioan „și-a dat trupul spre răni cu zdrobire, pentru Cel Ce și-a dat spatele pentru noi la bătăi, și sângele necruțându-l l-a vărsat, smerindu-Se pe Sine până la chip de rob”⁴⁷ și de aceea se spune despre el că „jertfă vie și însuflețită te-ai adus Mielului lui Dumnezeu, Celui Ce S-a junghiat pentru noi”⁴⁸.

Astfel, jertfa mucenicului nu este doar după modelul, ci și ca semn de grațitudine față de jertfa supremă a Fiului lui Dumnezeu, Mielul cel înjunghiat de la facerea lumii (*Apocalipsa* 13, 8). Pentru faptul că jertfa lor, a mucenicilor, este cea mai apropiată de cea a lui Hristos, doar din moaștele lor se așază în piciorul Sfintei Mese și în Sfântul Antimis, pe care se săvârșește Liturghia euharistică, Jertfa cea de taină, ca unii ale căror haine au fost spălate în „sângele Mielului” (*Apocalipsa* 7, 14)⁴⁹.

În același sens, al jertfei, cu trimitere la sacrificiile Vechiului Legământ, dar și la „Mielul lui Dumnezeu, Celui Ce S-a junghiat pentru noi”, Sfântul Ioan este desemnat ca „berbec cu bună numire”⁵⁰. Berbecul

⁴⁵ *Sâmbăta a V-a din Postul Mare (Ut od 7 ca 2 tr 2).*

⁴⁶ *Duminica Tuturor Sfinților (Ut od 1 ca 4 tr 4).*

⁴⁷ *2 iunie (VcDst 4).* Preluare a ideii din fragmentul paulin despre chenoza Fiului lui Dumnezeu (*Filipeni* 2, 6-11).

⁴⁸ *2 iunie (Vcst 1).*

⁴⁹ † DAMASCHIN DORNEANUL, *Dimensiunea mistagogică a Săptămânii Sfințelor Pătămiri...*, pp. 468-469.

⁵⁰ *2 iunie (Vcst 1).*

era o prefigurare pascală pentru creștini, așa cum apare el, salvator, în episodul aducerii lui Isac ca jertfă de către Avram, pe muntele Moria (*Facerea 22, 8; 13-14*)⁵¹.

Mobilul mărturisirii mucenicului este dragostea lui față de Hristos, Care și El din dragoste pentru om S-a adus (și Se aduce totdeauna⁵²) pe Sine jertfă (*Ioan 3, 16*); iar această dragoste se întoarce, mult sporită spre mucenic (și spre orice creștin, care se aseamănă prin mărturisire curată, dar și prin nevoie, mucenicului⁵³), de la Cel iubit: „mult a iubit pe Hristos și de Dânsul mai mult s-a făcut iubit”⁵⁴.

De aici vine și îndrăzneala martirilor de a cere de la Hristos, cele ce noi, neputincioși, nu cutezăm a solicita, direct, dar apelăm la mijlocirile de nerefuzat (*Ioan 14, 13-14*) ale sfinților: „De la Acesta luând plata ostenelilor tale, roagă-L, din nevoi și din stricăciune să ne izbăvim noi”⁵⁵.

⁵¹ *** , *Septuaginta 1. Geneza, Exodul, Leviticul, Numerii, Deuteronomul*, Cristian Bădiliță et al. (eds), Polirom, Iași, 2004, p. 102. Unii Părinți văd în jertfa (neconsumată) a lui Isaac prefigurarea celor două firi ale lui Hristos: dumnezeirea (Isaac nu moare – nepătimirea) și umanitatea (berbecul moare – Dumnezeu-omul „pătimind”).

⁵² „Bun este Domnul, gustați și vedeți; că, de demult, pentru noi, precum suntem noi făcându-Se, și o dată pe Sine Părintelui Său ca jertfă aducându-Se, pururea Se junghie, sfințind pe cei ce se Împărtășesc cu El”. „Rânduiala Sfintei Împărtășiri” (*od 9 tr 1*), în: *** , *Liturghier*, p. 340.

⁵³ „Omul care se nevoiește pentru Dumnezeu asemenea este mucenicului”. A se vedea: *** , *Patericul. Seria Sistematică*, 25, 10, în coll. *Izvoare dubovnicești*, Alba Iulia, 1993, p. 424: „Ai văzut că dintr-odată a numit mucenici pe toți iubitorii cvioșiei?”. A se vedea și: Sf. TEODOR STUDITUL, *Catebezele Mici*, 10, [„Mucenici nu sunt numai cei prin sânge, ci și cei care petrec viață dumnezeiască”], Pr. Dragoș Bahrim (ed.), trad. L. Enache, Ed. Doxologia, Iași, 2018, p. 74.

⁵⁴ *2 iunie (Vdit 1)*. „Eu iubesc pe cei ce Mă iubesc” (*Înțelepciunea lui Solomon 8, 17*).

⁵⁵ *2 iunie (Vcst 1)*. Aceeași iubire, de data această orientată spre noi, îi determină pe oamenii care au dobândit sfințenia să fie mijlocitori și pentru noi, pentru că numai așa bucuria lor va fi deplină în Împărăția lui Dumnezeu. A se vedea: Pr. Cosmin SANTI, „Comuniunea dreptilor întreolaltă și a Bisericii de pe pământ cu ei. Invocarea și mijlocirea sfinților în iconografia ortodoxă”, în: *Glasyul Bisericii*, LXIX (2010), 1-2, pp. 151-163.

3. Cinstirea Sfântului Ioan și efectele duhovnicești ale acesteia

Prezența sfințelor moaște ale mucenicului face din ziua de prăznuire una deosebită, care aduce mult folos celor prezenți; trupul său, preaslăvit prin lucrarea Duhului Sfânt, transmite puterea Aceluiași Duh Sfânt care Se vede în tămăduiri, atât ale neputințelor trupului dar, cum sufletul este nedespărțit de trup, și asupra neputințelor („patimilor”) sufletului; dacă patimile sunt semne ale prezenței demonice și a biruinței, în parte, a morții, sfințele moaște sunt purtătoare de bună mireasmă, efect al biruinței vieții, a luminii, anticipând starea de după Înviere:

„Toate neamurile creștinești duhovnicește săltând, lăudați folosul cel de obște, în ziua cea numită a acestui praznic, având în mijlocul vostru ca o floare cu bun miros, trupul Sfântului Mucenic, cel acum preamărit cu strălucirea neputreziciunii și vindecări dăruind patimilor sufletului și trupului”⁵⁶.

La o primă lectură (auzire) neînțeleș, îndemnul imnografului este „nu gândiți la cele înalte”, ci doar „săltați”. La prăznuirea mucenicului nu mai e timp de filozofare, de cercetare, de analiză, de verificare, ci doar de jubilarie, de uimire și de preaslăvire: „Săltați părțile Răsăritului și cele de miazănoapte și nu gândiți cele înalte”⁵⁷. De altfel, expresiile uimirii în fața mucenicului abundă în oficiul său⁵⁸.

⁵⁶ 2 iunie (*Vclit* 2).

⁵⁷ 2 iunie (*Vclit* 3).

⁵⁸ „Cu ce cântări de laude vom lăuda pe Ioan”; „Cu ce cununi de laude vom încununa pe Ioan”; „Cu ce glasuri bine întocmite vom preamări pe Ioan”; „Cu ce cântări și virtuți vom cuprinde pe Ioan”, 2 iunie (*VcDst* 1-4).

Nu doar categoriile defavorizate sunt beneficiarii ajutorului sfântului; prăznuirea este locul întâlnirii tuturor, prilejul suspendării diferențelor sociale sau de orice natură ar fi ele, semn îmbucurător că sfinții adună pe oameni, oameni diferiți care sunt animați de același scop, al participării la proslăvirea sfântului: „bogații și săracii, cei sănătoși și cei nepuțincioși”⁵⁹, idee întâlnită, de altfel, și în alte, nu puține, imne liturgice⁶⁰.

Cel ce în viață a fost comerciant călător („neguțătorul cel preaa-les”⁶¹), care se orienta după semnele cerului, are acum de îndeplinit o altă călătorie, pe verticală (spre Dumnezeu și apoi, din încredințarea Acestuia, spre oameni⁶²), devenind el însuși un astru, un soare, pe care imnograful îl investește cu două atribute: „paza” (ocrotirea) și, mai mult și mai important, „sfințirea”:

„alt soare⁶³ preaslăvit s-a arătat aici, nu către apus călătorie făcând și pe pământ umblând, ci către cer suire având de la pământ, petrece cu cetele îngerești, și de acolo pe noi ne păzește și ne sfințește”⁶⁴.

Ideea de participare la sfințenia sfântului este foarte importantă, pentru că nu limitează ajutorul celui pomenit doar la cele materiale,

⁵⁹ 2 iunie (*Vclit slavă*).

⁶⁰ Ex. 30 ianuarie (*Vc st slavă*).

⁶¹ 2 iunie (*VcmDst 2*); prin mucenicie a făcut un transfer de „achiziții”: „pe cele stricătioase cu cele nesticătioase le-a schimbat” (*VcmDst 2*).

⁶² „[...] din cer către noi în chip nevăzut s-a pogorât, Ioan”, 2 iunie (*Vcst slavă*).

⁶³ De remarcat paralelismul simbolic dintre desemnarea sfântului drept un astru, un luminător, și informația din textul hagiografic de secol XV care ne spune că păgânii (tătarii nogai), care conduceau Cetatea Albă, locul martiriului, credeau în soare (și în general în astre) și se închinau focului (indicii ale unei influențe, cel mai probabil, zoroastriene în cultul autohton tătar). Dialogul dintre mucenic și eparhul cetății subliniază datoria creștină de a ne închina „Soarelui Dreptății” și „Răsăritului celui de sus”. A se vedea și: Pr. Mircea PĂCURARIU, *Sfinți daco-romani și români*, Ed. Trinitas, Iași, 1994, pp. 175-176.

⁶⁴ 2 iunie (*Vclit 3*). Nu doar persoanele umane sunt sfințite; sfântul binecuvintează și elementele naturale: Mucenicul Ioan „a sfințit pământul cu sângele” său, 2 iunie (*VcDst 1*).

cele ce țin de lumea de aici, ci trimite la o chemare mai înaltă, des întâlnită în Sfânta Scriptură (*Levitic* 20, 26; *Numeri* 15, 40; *Matei* 5, 48; *1 Petru* 1, 15-16). Împărtășindu-se din sfințenia lui Dumnezeu cel singur sfânt și Care nu-și dorește doar pentru Sine sfințenia, ci o dăruiește, cu generozitate și dragoste nemărginită, omul ajuns sfânt I se aseamăna, într-un fel, Acestui Dumnezeu, chemând la sfințenie și „contribuind” la dobândirea ei de către cei care îi cer ajutorul.

Inclusiv minunile sfântului sunt spre proslăvirea lui Dumnezeu, Care Se face/ arată minunat/proslăvit întru sfinții Săi: „[...] gustați din destul vindecări din racla celui sfințit, ca dintr-un izvor nesecat, întru slava lui Dumnezeu Celui Ce l-a proslăvit pe el”⁶⁵.

Sfântul vine în ajutor celor ce-l cinstesc, atât în cele spirituale (el este „întăritorul credinței”⁶⁶), dar și în cele de trebuință vieții (el „spre noi de sus privește”⁶⁷, făcându-se „celor credincioși fierbinte ajutor”⁶⁸, într-un cuvânt, „acoperământul cel tare al creștinilor”⁶⁹). De aceea, pomenirea sfântului se face „cu credință și cu dragoste”⁷⁰, iar înaintea sfințelor sale moaște se vine cu bucurie, cu nădejde și cu rugăciune⁷¹.

Datorită acestui fapt, pomenirea sfântului – a martiriului, a sfârșitului vieții sale – este prilej nu de întristare, de lamentație, ci de bucurie, de „îndulcire”⁷², de ospăț duhovnicesc: „masă duhovnicească înainte punând, pe toți din destul ne ospătează, după cererea fiecăruia”⁷³. Generozitatea sfântului este fără margini, după mărinimia

⁶⁵ 2 iunie (*Vclit slavă*).

⁶⁶ 2 iunie (*VcDst* 1).

⁶⁷ 2 iunie (*VcmDst* 2).

⁶⁸ 2 iunie (*VcDst* 1).

⁶⁹ 2 iunie (*VcmDst* 2).

⁷⁰ 2 iunie (*Vcst* 1).

⁷¹ 2 iunie (*Vcst slavă*); „să-l lăudăm credincioșii, bucurându-ne”; „cu credință să-l ferim”; „să-l lăudăm, bucurându-ne, și la moaștele lui închinându-ne”, 2 iunie (*VcmDst* 1-3).

⁷² 2 iunie (*Vcst slavă*).

⁷³ 2 iunie (*Vcst slavă*).

lui Dumnezeu, Căruia I s-a asociat, în această privință, de către părintele Nicolae Steinhardt, calitatea de „boier”⁷⁴.

De amintit și faptul că pomenirea mucenicului nu este o acțiune numai omenească, ci o împreună slăvire a îngerilor cu a oamenilor; mai mult, imnograful sugerează că inițiativa o au mai întâi puterile cerești, care lansează invitația și credincioșilor pentru a li se alătura: „Astăzi, cu cinstită prăznuire cetele cerești prăznuiesc, chemând pe pământeni spre veselie”⁷⁵. Explicația este dată tot de imnograf: prin pătimire, ignorând trupul și viața de aici, mucenicul își depășește condiția pământească și se aseamănă cetelor îngerești cerești; de aceea și Sfântul Ioan „cu îngerii în ceruri s-a împărtășit”⁷⁶, devenind „prietenul cereștilor puteri”⁷⁷.

În mod concret, invitația adresată credincioșilor este aceea de a-l urma, de a-l imita (*1 Corinteni* 4, 16), o invitație insistentă, repetitivă:

„Veniți fraților să râvniți acestuia, și râvnind urmați cu osârdie celui ce a dorit de s-a făcut mucenic. Iată comoara milosteniei cea bogată; veniți împărați și domni, acestuia să râvniți și asemenea lui, cununilor să vă împărtășiți”⁷⁸.

4. Cultul Sf. Ioan cel Nou, semnificații dinastice

Slava de la stihoavna Vecerniei Mari are un caracter mai personalizat, în cea de-a doua parte a ei, care suportă câteva considerații care țin de o „hermeneutică” politică:

⁷⁴ Nicolae STEINHARDT, *Jurnalul fericii*, Virgil Ciomoș (ed.), Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1997, p. 129.

⁷⁵ *2 iunie (Vc slavă)*.

⁷⁶ *2 iunie (VcDst 1)*.

⁷⁷ *2 iunie (VcmDst 1)*.

⁷⁸ *2 iunie (Vclit slavă)*. »[...] năzuind [s.n.], îndulciți-vă, fraților», *2 iunie (Vcst slavă)*.

„Mult-pătimitorul și de trei ori fericite, întărește Biserica pe care o ai iubit, în care Sfintele tale moaște au binevoit a sta, împreună cu Domnii cei de Dumnezeu încununați, cei ce te iubesc și-ți aduc daruri, păzindu-i și acoperindu-i cu îndrăznirea ta cea către Dumnezeu”⁷⁹.

Se înțelege ușor că prin această rugăciune este solicitat ajutorul sfântului, în mod special pentru biserica în care sunt adăpostite sfintele sale moaște (cu referire la Mirăuți, unde au stat pentru aproape 175 de ani, apoi, desigur, extinzându-se la Biserica „Sfântul Gheorghe” a Catedralei Mitropolitane – acum Arhiepiscopale – din Suceava, care le adăpostește de peste 430 de ani). La fel, sunt vizați domnii Moldovei implicați în aducerea Sfintelor Moaște, dar și cei care au contribuit la ridicarea și înfrumusețarea bisericii (și a raclei) care adăpostesc relicvele sfinte sau a altor biserici închinare sfântului.

Puțin răspândit în cei aproximativ 70 de ani de la martirizarea Sfântului Ioan, chiar și în zona Crimeii⁸⁰, cultul noului mucenic începe a lua amploare tocmai prin aducerea moaștelor sale, în anul 1415, în cetatea Sucevei⁸¹, întreaga „retorică gestuală” a acestei

⁷⁹ 2 iunie (*Vest slavă*).

⁸⁰ Toponimele sugerate („Sente Johannesburg”, în Crimeea, pe la 1397-1398, sau capela închinată unui „San Giovanni”, în orașul Kertch-Voxpro, din estul Crimeii) nu sunt suficiente pentru a proba un cult local (ar fi putut face referire la oricare Sfânt Ioan). Pledează pentru Matei CAZACU, „Saint Jean le Nouveau, son martyre, ses reliques et leur translation à Suceava”, în: Petre GURAN, Bernard FLUSIN (eds), *L'Empereur hagiographe. Culte des saints et monarchie byzantine et post-byzantine*, Ed. Relink, București, 2001, pp. 137-158 (aici, pp. 138-139 și nota 6). Le consideră încă „foarte firave” [E. FIREA, „Ștefan cel Mare și cultul sfinților locali. Ipoteze de lucru și limitări documentare”, p. 354, nota 16; Elena FIREA, „De la text la imagine: reprezentări ale scenei Aducerii moaștelor Sf. Ioan cel Nou de la Suceava în arta medievală moldovenească”, în: *Analele Putnei*, VIII (2012), 1, pp. 291-314 (aici, p. 292, nota 8)].

⁸¹ Ș.S. GOROVEI, „Mucenicia Sfântului Ioan cel Nou. Noi puncte de vedere”, p. 571. Tot aici, demonstrația că cea mai plauzibilă dată a transferului Sfintelor

translatio reliquarum echivalând cu o canonizare locală (dar și cu reverberații universale) a mucenicului. Faptul că, pe lângă autoritățile ecleziiale (reprezentate, la vârf, de mitropolitul Iosif, proaspăt încheiat fiind procesul recunoașterii sale ca mitropolit, cu obârșii locale, de către Patriarhia Ecumenică) au participat activ la primirea solemnă (adevărat *adventus*) a sfințelor moaște și autoritățile laice (voievodul Alexandru cel Bun și suita sa), care îl venerază public, atestă intenții mai mult decât strict religioase, investind prezența și cultul moaștelor Sfântului Ioan cu anumite semnificații dinastice pentru casa domnească⁸². Ca atare, nu doar din considerente personale (vindecarea doamnei Ana) este „adoptat” Sfântul Ioan în Moldova, ci și pentru a-l prelua drept patron/ocrotitor atât al țării, cât și al casei domnești⁸³, dar și al orașului Suceava, care, mai ales sub Ștefan cel Mare va dobândi conotații imperiale, păzit și ocrotit de sfinți, asemenea vechiului Constantinopol⁸⁴. Sfântul Ioan va avea acest rol timp de mai bine de 200 de ani, după care i se va alătura

Moaște rămâne, până la urmă, anul 1415.

⁸² O analiză a primelor două secole de existență a cultului Sfântului Ioan și relația dintre acest cult și spița dinastică, a se vedea: Elena FIREA, „An Official Patron Saint of Moldavia? St. John the New and the Dynastic Significance of His Cult in the Fifteenth and Sixteenth Centuries”, în: *Studia Universitatis Babeș-Bolyai – Historia*, LVI (2001), 1, pp. 111-134. Despre gesturi dinastice recuperatoare, legate și ele de viața spirituală a domnului, aici, a se vedea la: Ștefan S. GOROVEI, Maria Magdalena SZÉKELY, *Princeps omni laude maior. O istorie a lui Ștefan cel Mare*, Ed. Sfânta Mănăstire Putna, 2005, pp. 485-491.

⁸³ Alexandru cel Bun îl proclamă ca „sfânt protector al țării sale (*svoeia drăjavî*)”. Fragment din *Mucenicia* atribuită lui Grigorie Țamblac, a se vedea la: Ș.S. GOROVEI, „Mucenicia Sfântului Ioan cel Nou. Noi puncte de vedere”, p. 557. O hermeneutică a relatării ample, de la sfârșitul celebrului text al *Muceniei* (copia din 1439) a aducerii moaștelor la Suceava, a se vedea la: E. FIREA, „De la text la imagine...”, pp. 291-295.

⁸⁴ Maria Magdalena SZÉKELY, „Atributele imperiale ale cetății Suceava”, în: *Analele Putnei*, IV (2008), 2, pp. 5-14. Efortul comun al puterii politice și al celei bisericesti amintește tot de modelul bizantin, în care ele coexistau în mod complementar și având nevoie de legitimitate reciprocă. A se vedea: Bogdan-Petru MALEON, „Raporturile dintre puterea politică și autoritatea ecleziastică

acestui „mandat” și Sfânta Paraschiva din Epivata Traciei, ale cărei sfinte moaște au fost aduse în noua capitală a Moldovei, în 1641⁸⁵.

Este adevărat că asocierea Sfântului Ioan cu dinastia conducătoare a crescut gradual. De pildă – deși fără conexiune explicită, directă – nu putem să nu remarcăm faptul că înmormântarea primei soții a lui Ștefan cel Mare, Evdochia de Kiev (1467), s-a făcut nu într-o mănăstire domnească, ci în biserica Mirăuților, unde erau prezente moaștele sfântului de aproximativ 50 de ani, putând citi în această opțiune și căutarea unei intercesiuni speciale pe care o aducea înmormântarea într-un loc sfânt („ad sanctos”)⁸⁶. A doua soție a Voievodului Ștefan venea din Mangopul sub sfera de influență a căruia se afla și Crimeea, cu care moldovenii aveau legături mai vechi deci cu 70 de ani înainte de acest eveniment (consumat în anul 1472), semnalându-se de către unii istorici necesitatea de aprofunda „rolul relicvelor în legitimarea instituțiilor laice și eclesiastice ale statului”⁸⁷.

Mai explicit este faptul că primul locaș de cult, purtând hramul Sf. Mare Mucenic Ioan cel Nou – paraclisul din turnul-clopotniță de la Mănăstirea Bistrița (1498) –, a fost construit de Sf. Voievod Ștefan cel Mare nu doar pentru că acolo odihnește cel care adusese moaștele în Moldova ci pentru că acesta, Alexandru cel Bun, era bunicul său, și tot aici era îngropat propriul fiu, Alexandru, care ar fi moștenit

în Moldova lui Ștefan cel Mare. Între tradiția ortodoxă și specificul local”, în: *Analele Putnei*, V (2009), 1, pp. 5-16.

⁸⁵ De altfel, până astăzi, pe catapeteasma Catedralei din Iași, icoanele celor doi sfinți sunt așezate simetric. Despre implicațiile politice ale cultului Sfintei Parascheva, a se vedea la: Dan Ioan MUREȘAN, „Autour de l'élément politique du culte de sainte Parascève la Jeune en Moldavie”, în: P. GURAN, B. FLUSIN (eds), *L'empereur hagiographe...*, pp. 249-280.

⁸⁶ E. FIREA, „Ștefan cel Mare și cultul sfinților locali. Ipoteze de lucru și limitări documentare”, p. 357; E. FIREA, „An Official Patron Saint of Moldavia?...”, pp. 118-119.

⁸⁷ Ș.S. GOROVEI, „Mucenicia Sfântului Ioan cel Nou. Noi puncte de vedere”, p. 571-572.

tronul dacă nu ar fi trecut la Domnul cu doi ani înainte (și tot aici va fi înhumată fiica lui Ștefan, Ana). Implicațiile dinastice, atât de evidente, cu care a fost investit cultul Sfântului Ioan vor fi sintetizate de către doamna cercetător Elena Firea astfel:

„Stabilind astfel o legătură directă cu predecesorul său la tron și, în același timp, invocând protecția sfântului ocrotitor al domniei asupra propriului lineaj, hramul ales pentru paraclisul Bistriței echivala în plan simbolic cu o validare divină a descendenței și a continuității successorale în cadrul dinastiei”⁸⁸.

Începând cu secolul al XVII-lea, interesul crescând pentru cultul Sf. Ioan cel Nou (și nu doar datorită minunii salvării Sucevei la 2 iunie 1622) implică, la fel, nu doar instituția ecleziastică, ci și autoritatea politică. Miron Barnovschi comanda o cunună de argint pentru icoana sfântului de pe capacul raclei (1626-1627) și zidea Mănăstirea Bârnova cu hramurile „Sfântul Gheorghe” și „Sfântul Mucenic Ioan cel Nou”, iar hatmanul Nicoară (Nicatoriță) Baltag,

⁸⁸ E. FIREA, „Ștefan cel Mare și cultul sfinților locali. Ipoteze de lucru și limitări documentare”, pp. 361-362. În conștiința lui Ștefan, Bistrița devenea un „sanctuar dinastic” (asemenea catedralei Saint-Denis, unde atât mormintele cât și dispunerea lor sugerau vizual succesiune regală la tronul Franței), iar Sf. Ioan cel Nou, un sfânt dinastic: „Cultul sfinților și cultul dinastic se îmbinau astfel într-o fericită sinteză, conferind Bistriței o excepțională valoare comemorativă”. A se vedea: Maria Magdalena SZÉKELY, „Ștefan cel Mare și Mănăstirea Bistrița”, în: *Analele Putnei*, IX (2013), 4-6, pp. 151-182 (citatul, p. 164). Ca mulțumire pentru ajutorul primit în apărarea cetății Sucevei în fața atacului polon (1497), și hatmanul Luca Arbore va dispune înscrierea Sf. Ioan cel Nou în rândul sfinților militari din scena *Deisis*, la ctitoria sa ridicată în 1502, un alt indiciu al revirimentului cultului noului mucenic. A se vedea: Elena FIREA, „Un ecou al asediului Sucevei din anul 1497 în frescele de la Arbore?”, în: *Analele Putnei*, XIV (2008), 2, pp. 251-276.

căsătorit cu Teodosia, sora lui Barnovschi, ridică o biserică la Iași cu hramul „Sfântului Mucenic Ioan” (1626)⁸⁹.

Astfel, textul imnografic, nenominal, face referire la toți domnii, care, pentru că îl „iubesc” pe Sfântul Ioan și își mărturisesc prin acte vizibile această devoțiune, sunt păziți și ocrotiți ei și familia lor domnitoare.

Concluzii

Poezie și doxologie, textul imnografic nu-și propune să facă un *CV* amănunțit, personalizat, al celui pomenit. El reține, și în cazul Sf. Mare Mucenic Ioan cel Nou, puține elemente de biografie, toate ca punct de plecare pentru o interpretare de tip pedagogic: participantul la sfintele slujbe nu doar îl laudă pe sfânt, dar și învață de la cel martirizat virtuți precum răbdarea, credința, dragostea, fidelitatea, neînfricarea.

Imnografia ne reamintește că actul mărturisirii este unul permanent și doar din considerente de cronologie un sfânt mucenic este „cel nou”. Sfântul Ioan este „înnoitorul” și „odrasla” mucenicilor și inspirator, în egală măsură, pentru cei de după el, până la sfârșitul veacurilor calendarul îmbogățindu-se cu alți noi și noi mucenici.

Iubindu-L și mărturisindu-L pe Hristos, Sfântul Ioan este următor al pătimirilor Acestuia, care l-au inspirat, l-au responsabilizat și l-au însuflețit. Aceeași dragoste nemăsurată o arată mucenicul și celor ce îl cinstesc pe el și sfintele lui moaște, după cum arată mulțimea minunilor, generic amintite de textele imnografice.

⁸⁹ Aceste legături, precum și rudenia cu familia Ureche – cronicarul Grigore Ureche manifestându-și interesul pentru Sfântul Ioan – și inițiativa mitropolitului de atunci, Anastasie Crimca, de a ridica o clișiarniță (în 1629) în proximitatea Bisericii „Sfântul Gheorghe”, care adăpostea de 40 de ani moaștele sfântului, ne ajută să înțelegem „cercul care a «promovat» noul val al cultului Sfântului Ioan”. A se vedea: Ș.S. GOROVEI, „Mucenicia Sfântului Ioan cel Nou. Noi puncte de vedere”, pp. 568-569.

Aducerea sfintelor moaște ale Sfântului Ioan în cetatea Sucevei și impulsivarea cultului său au avut vădite semnificații dinastice. Astăzi, „cei de Dumnezeu încununăți care te iubesc și-ți aduc daruri”, cum spune imnograful, sunt toți credincioșii. Sfântul Ioan legitimează acum nu o spiță dinastică, ci patronează și ocrotește o moștenire culturală și spirituală ai cărei promotori suntem chemați a fi cei ce prețuim această moștenire, deopotrivă și pe garantul ei ceresc, Sf. Mare Mucenic Ioan cel Nou.

Summary: *The Face of the Great Martyr John the New from Suceava reflected in Hymnographical texts*

The service of the Holy Great-martyr John the New from Suceava (June 2) contains important references about the spiritual life of the aforementioned martyr, not only elements of explicit biography, but also highlighting his attitude towards martyrdom, his strong faith, strength in the face of threats, courage as exponent of a general correct and upright attitude etc. All this is part of the spiritual pedagogy that the Church proposes and applies through its worship, especially through the impressive hymnographic resource of the Byzantine tradition, continued through the later hymnographic productions (such as the present one, dated no earlier than the XV-XVI centuries), which take up and perpetuate the same ethos.

Honored especially after bringing his holy relics from the White Citadel to Suceava, Saint John is included in the category of ‘new’ martyrs, he is a ‘renewer’ of martyrs, confirming the honorable call and the power to confess Christ in any time and place. Like other martyrs, St. John is a ‘follower’ of the passions of Christ, with whose power and according to whose model he also suffered the torments for the sake of the Truth and in the spirit of fidelity, thus being an ‘alter Christus’. The hymnography often emphasizes this ‘identification’, as well as highlighting the spiritual effects enjoyed by those who reverently honor the martyr.

*One of the hymns of the liturgical service on June 2 makes explicit reference to the protection that the saint grants to the church that received his holy relics, as well as to those who instrumentalized this *translatio reliquiarum*, a starting point for the development of some considerations related to the obvious dynastic meanings with which the cult of the martyr is invested in Suceava and Moldova of those times. By extension, the descendants of those called by the hymnographer ‘Lords crowned by God’, are all those who, in the same spirit, ‘ove’ him and ‘bring him gifts’, to whom the saint is asked to offer his protection.*